

Genís Roca

La crisi digital

Lliçó inaugural de la Facultat de Lletres

2016-2017

Universitat de Girona

Aquest llibre es propietat de **Facultat de Lletres Universitat de Girona**

Genís Roca

La crisi digital

Lliçó inaugural de la Facultat de Lletres

2016-2017

Universitat de Girona

Aquest llibre es propietat de **Facultat de Lletres Universitat de Girona**

La crisi digital

Genís Roca Verard

Conferència pronunciada el dia 13 d'octubre de 2016
a la Sala de Graus de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona

Aquest llibre es propietat de **Facultat de Lletres Universitat de Girona**

Aquest llibre es propietat de **Facultat de Lletres Universitat de Girona**

Revisió del text original: Manel Peris Grau

Edició: Deganat de la Facultat de Lletres de la UdG

Fotografia de l'autor: Alberto Gamazo (www.albertogamazo.com)

© del text: Genís Roca Verard

© de l'edició: Universitat de Girona

© de l'edició: Documenta Universitaria

Disseny cobertes i interior: Documenta Universitaria

Imprès a Catalunya

ISBN: 978-84-9984-408-4

Girona, setembre de 2017

La crisi digital

Vaig venir a estudiar Història a aquesta Facultat ara ja fa més de trenta anys, i és aquí on em varen ensenyar a tenir sentit crític, a entendre que els fets els expliquen els qui guanyen, que sempre hi ha dues versions de les coses, que has de tenir criteri per intentar entendre quina de les versions està llegint i quantes versions hi ha, que els fets sempre són la conseqüència de múltiples causes i que no es pot ser determinista.

Una manera de llegir la vida que m'ha permès desenvolupar-me professionalment en àmbits sovint ben allunyats del temari de les classes d'Història. L'experiència m'ha fet veure que les carreres universitàries abans ens donen una metodologia per interpretar la realitat que no pas els coneixements directament aplicables a un lloc de treball. Un metge interpreta la realitat tot identificant símptomes que el permeten d'arribar a un diagnòstic, un advocat mira de preveure què pot passar abans que passi i així poder fer una clàusula que ho contempli, i els físics ataquen el problema a partir d'una descripció prèvia molt i molt exhaustiva de les seves característiques i atributs. Els historiadors seleccionen quins són els fets que poden ajudar a entendre els esdeveniments humans, trien, d'entre les moltes coses que han passat, quines són aquelles realment prou rellevants per explicar el que ha succeït. I ho fan amb el suport d'economistes, geògrafs, antropòlegs, arqueòlegs... de qualsevol disciplina que els pugui ajudar a entendre i a interpretar correctament què li va passar a la gent. Atents a qualsevol fet que pugui servir per explicar la realitat i amb el suport de qualsevol disciplina.

Jo ara em dedico a intentar anticipar com la tecnologia modificarà els negocis i la societat —per tant, l'activitat humana—, i sense el criteri i perspectiva dels historiadors no podria treballar. Intento entendre què passarà, i només ho puc fer amb una certa perspectiva i amb un cert criteri basat en el que ja ha passat. Per a mi, la Història ha estat sempre una mirada al futur, una manera de llegir el que està passant al nostre voltant i de tractar d'anticipar cap on estem anant, sobretot si el que volem entendre és estructural i no pas conjuntural. És gràcies a la Història que podem entendre la rellevància d'una causa, la significança d'un gest o el poder transformador d'una tecnologia, ja que ens permet reconèixer els patrons que han marcat els fets més transcendents del nostre passat, fa possible identificar quines han estat les variables més significatives i, finalment, el perquè.

Quan hi ha quelcom que sacseja de manera rellevant i sostinguda el nostre dia a dia, la Història ens ajuda a identificar-ne els símptomes i a entendre'n les conseqüències.

L'anàlisi històrica és un bon mètode per albirar quin podria ser el nostre futur i per actuar en conseqüència, bé sigui per abraçar-lo o bé per lluitar-hi en contra.

Si mirem enrere buscant els punts d'inflexió de la Història, aquells moments en què la Humanitat experimenta una evolució que la fa passar d'una era a una altra, trobem que aquests períodes gairebé sempre han estat marcats per una tecnologia disruptiva, un coneixement tècnic que canvia la manera de relacionar-nos amb l'entorn. El descobriment del foc, la domesticació de les espècies, la màquina de vapor o l'electricitat són avenços tècnics que han acabat configurant una nova manera d'organitzar l'espai, el treball, l'economia, les relacions socials i la cultura. No hi ha cap dubte que ara mateix ens trobem en un d'aquests escassos moments de la Història en què sorgeix una tecnologia tan significativa que ens permet de parlar d'un canvi d'època.

La informàtica i el fet digital estan transcendent més enllà d'allò estrictament tècnic i estan transformant la societat. Ara tenim la capacitat de poder convertir-ho tot en *uns i zeros*, i transmetre-ho a qualsevol lloc a la velocitat de la llum, tant si és un text, un so o una imatge en moviment, el codi d'un programa o una base de dades. Les empreses, les persones i ara també els objectes tenen la capacitat de generar, processar i distribuir informació en temps real des de i cap a qualsevol punt del planeta, i fer-la pública sense necessitat de cap mena d'edició o supervisió prèvia. És una fita a l'alçada de la invenció de l'escriptura, i permet repensar-ho tot. Tot serà reconsiderat i redefinit.

Hi ha qui s'espanta i prefereix no acceptar aquest fet, però la Història ens explica com molts dels nostres avantpassats han viscut moments similars, tot i que és cert que cada cop tot va més ràpid. El trànsit cap al neolític va ocupar la nostra espècie durant milers d'anys, la Revolució Industrial ens va demanar gairebé dos-cents anys, i ara sembla que esdevindrem digitals en menys de cent anys. Per als amants de l'ordre i la tradició aquests són moments convulsos, caòtics i incerts, però per als inquietos aquest és un moment meravellós on és raonable argumentar que la política canviarà, i també la premsa, la banca, les universitats, els cotxes, els centres sanitaris, la indústria musical o la manera de proveir-nos d'energia. Tot està obert a ser reconsiderat i és impossible negar-ho.

La Història, tanmateix, ens diu també que els canvis d'època no s'expliquen només amb tecnologia, sinó que també calen canvis en els sistemes de poder. Si hi ha una nova tecnologia però tot queda en mans dels mateixos no hi ha canvi. I el que canvia no és només qui ostenta la titularitat del poder, sinó els seus arguments. La força ha estat sempre un argument per exercir el poder, encara ara, però si repassem la Història es pot observar com al llarg del temps hi ha hagut altres arguments vertebradors de poder. Fent una repassada ràpida, encara que simplista, podem convenir que el sistema feudal es basava en la propietat: la terra és meva, i els

rendiments del teu treball són meus. Sota aquesta mirada podríem dir que l'època de les plantacions de cotó i l'esclavatge als Estats Units equivalen a la nostra edat mitjana. Però hi ha un moment en què aquest model deixa de ser rendible: posseir esclaus implica fer-se càrrec d'ells, de les seves despeses i les seves necessitats encara que estiguin malalts o hi hagi una mala collita, i aquesta ja no és l'opció més rendible.

La industrialització fa que sigui més rendible exercir el poder a partir del control dels mitjans de producció. El propietari de la fàbrica només ha d'assumir el cost dels salaris, però ja no té perquè fer-se càrrec de la resta de necessitats: ell paga un sou, i no té perquè assumir cap despesa de l'empleat si aquest no treballa perquè el treballador no és propietat seva. El propietari també decideix quan el treballador podrà treballar, perquè controla l'accés a la fàbrica. Marx ja va mirar d'explicar on ens portava tot això.

Més endavant el poder del fabricant es va veure amenaçat pel poder dels canals de distribució, i després pel poder dels mercats. Si fas cotxes a Espanya necessites garantir que els podràs enviar a Alemanya, i que allà seran ben rebuts pel públic. Producció, distribució i mercat. I això ens va portar a una espiral que ara en diem globalització (ja he avisat que seria simplista).

El cas és que el fet digital està provocant un canvi en aquest sistema de poder, i fa que el nou factor clau sigui la informació. Tu pots ser el fabricant dels cotxes, o tenir el control dels trens i camions que els transportaran i l'accés als concessionaris de cotxes d'Alemanya, però jo sé què en pensen dels cotxes totes i cadascuna de les persones de tots i cadascun dels pobles i ciutats de tots i cadascun dels països del món. Perquè amb la digitalització sé cada vegada que has parlat de cotxes a Facebook, cada vegada que has buscat cotxes a Google, cada vegada que has posat fotos de cotxes a Instagram, cada vegada que has comprat articles i complements relacionats amb cotxes a Amazon, cada vegada que has contractat l'assegurança d'un vehicle i cada vegada que t'han posat una multa de trànsit.

Tot el que fas deixa rastre digital, i el nou poder ara és capaç de capturar aquesta informació en temps real, i també en temps real processar-la, decidir si cal pujar el preu i fer-te una proposta. No és nou que les empreses o els estats tinguin informació de nosaltres, el que sí és nou és que aquestes empreses tinguin abast mundial i coneguin informació de milers de milions de persones, com també és nova la immediatesa amb què l'obtenen i el seu abast: gustos, preferències, amistats, interessos, opinions, consums... Ara el poder ja no consisteix en posseir una fàbrica de cotxes, ni en controlar tots els concessionaris de vehicles de Catalunya. Ara el poder consisteix en saber amb noms i cognoms quantes persones del Pla de l'Estany estan pensant en canviar de cotxe, i quantes d'elles preferirien un model tot terreny de color blanc abans que verd. Hi ha algú que és capaç de recopilar la informació de

què ens agrada, on anem, què comprem, amb qui parlem, de què parlem, què fem, què ens interessa, què busquem, etc. Si això deixa de ser controlat de manera local, com fins ara que el senyor del banc del nostre poble sabia quant guanyàvem i en què ens ho gastàvem, i ho ampliem i escalem a nivell planetari, el resultat és un nou sistema d'organització del poder. El nou poder són els nous actors com ara Facebook o Google, capaços de concentrar la informació de milers de milions de persones en múltiples àmbits.

A les transicions de la Història, la tecnologia sempre ha jugat un paper. Fins ara hem tingut tecnologies que han modificat els sistemes de producció (com ara la domesticació de les espècies al Neolític, o el vapor i l'electricitat a la industrialització) i d'altres que han modificat els sistemes de transmissió del coneixement (com ara l'escriptura, la impremta, la ràdio o la televisió). Totes aquestes tecnologies han alterat o modificat com s'ordena la societat i els seus mapes de poder, i no hi ha cap dubte que ara ens trobem al davant d'una tecnologia, la digital, que modifica de soca-rel els dos sistemes alhora, tant els sistemes de producció com els de transmissió del coneixement, i que per tant comportarà canvis severos als sistemes de poder i a la manera d'organitzar-nos en societat.

Així doncs, tot sembla indicar que ens trobem al bell mig d'un moment de transició, ja que tenim tant una disrupció tecnològica radical i transversal com un canvi en les regles del joc del poder.

Diu la Història que hauríem d'estar atents. I també ens diu que aquests canvis d'era acostumen a tenir una conseqüència de la qual en parlem poc, tot i que és central per als individus: quan aquestes transicions es completen i els canvis es consoliden, el resultat és que la gent modifica els seus hàbits i manera de viure. De nòmades a sedentaris. De viure en pobles a anar cap a les ciutats. De viure de la terra a dependre d'un sou. El resultat final sempre acostuma a ser una altra manera d'ordenar l'espai, una altra manera d'ocupar-se, una altra manera d'accedir als recursos, una altra manera de repartir la riquesa... una altra manera de viure. Ara parlem molt de com estan canviant els models de negoci, de com evoluciona la banca, de com està canviant la indústria musical, de la transformació digital dels negocis, però la majoria d'anàlisis de com està canviant la població encara són massa banals. Ens conformem amb parlar dels canvis en els consumidors, i de si estem més o menys empoderats per a prendre part en processos participatius, fer primàries per nomenar un candidat o escriure una crítica al restaurant on vàrem sopar ahir. Parlem de consumidors quan es tracta de mercats, i de ciutadans quan es tracta de política, però encara no ens hem adonat que, tal i com ens diu la Història, això esdevindrà un canvi a les nostres maneres de viure. Demanem a les empreses que estiguin disposades a canviar, però encara no està clar que hàgim entès que allò que canviarà realment serà la nostra manera de viure el dia a dia. Com va passar a la

Revolució Francesa, algú començarà a parlar ben aviat de la necessitat de tornar a consensuar un contracte social.

Això demana posar el focus en allò més bàsic que ordena la nostra vida en comú, i quan ho fem és fàcil constatar que allò que ens mantenia units i en ordre està fent fallida. Estem arribant a una crisi de l'actual model, el mercat que fins ara ha funcionat es col·lapsa perquè s'ha pervertit, les bosses d'indignats cada cop són més àmplies, i estan indignats perquè algú en qui confiaven els ha traït. Els desnonats i els estafats per les preferents que veuen com s'han arruïnat i ningú ha anat a la presó; el preu de la llum i els beneficis de les companyies elèctriques dirigides per antics polítics; els llibres de text a l'escola que s'han de canviar cada any i no es poden aprofitar ni entre germans; la famosa obsolescència programada que fa que les bombetes es fonin o els electrodomèstics deixin de funcionar pel sols fet que ja toca que en compris un de nou... Massa coses que fan dubtar de l'honestedat de massa empreses, de massa administracions, de massa legisladors. Hi ha la sensació que tot plegat treballa per uns interessos que no són els nostres. Jack Welch, qui va ser màxim dirigent de General Electric i considerat com un gestor i empresari de referència, diu que «el valor per l'accionista» és el pitjor que li ha passat a la humanitat en moltes dècades. I quan allò que ens ordenava i mantenia units desperta dubtes, molts s'aboquen a l'individualisme. La victòria de Donald Trump és la victòria de l'egoisme, com egoista és veure *Salvados* a La Sexta però continuar comprant roba a certes cadenes; com egoista és que Irlanda aprofiti les esclertes legals d'Europa per permetre que la botiga d'Apple del Passeig de Gràcia no tributi res a Barcelona i només una mica a Dublín. Campi qui pugui, que és el pas previ al col·lapse.

Fa només un parell de generacions encara podíem viure practicant models gairebé autàrquics, però això ara ja no és viable. Els meus avis eren masovers a una humil casa de pagès on es practicava una economia de subsistència. Tenien gallines, tallaven fusta, conreaven userda i majoritàriament practicaven l'autoconsum. Poc del que feien els donava diners en efectiu, i poc del que necessitaven es pagava amb diners. El meu pare va néixer en una casa on l'esforç diari donava un accés més o menys directe a la subsistència. En canvi, en l'actualitat, tot el que fem depèn del nostre accés als diners. Sense diners no pots accedir a l'habitatge, ni al menjar, ni a la llum, ni a la roba, ni a l'ensenyament, ni al lleure. I l'única manera —legal— d'accedir als diners és el treball. Ofereixes el teu millor esforç i a canvi reps els diners que t'han de permetre viure en societat. Sense accés al treball no tens accés a la vida social. Cada cop tindrem més bosses de la societat amb problemes per accedir a l'efectiu necessari per viure «socialment»: uns perquè no tenen feina, i altres perquè l'Estat no podrà fer front als ajuts que els havia promès. I és en l'exploració de com resoldre aquesta situació que es començarà a configurar el nostre futur.

La cerca constant de l'eficàcia i la rendibilitat, i sobretot l'obsessió del benefici per a l'accionista abans que per a la societat, estan fent que cada cop digitalitzem més i millor i que anem substituint llocs de treball per màquines i algorismes. En lloc d'una persona al telèfon hi ha una màquina que et diu que premis u, dos o tres en funció del que necessitis. Els cotxes que condueixen sols seran l'atur primer dels taxistes i després dels transportistes. Cada cop hi haurà més diagnòstics mèdics fets per màquines com cada vegada hi haurà més gent estudiant amb vídeos de YouTube que no pas amb un mestre que els expliqui quelcom mirant-los als ulls. Com ha passat altres cops a la Història, estem mecanitzant de manera massiva, i l'estructura del treball es modifica de soca-rel, amb la característica que ara tot és tan ràpid que no es té gaire temps de reciclar les persones afectades. Intentar preparar i formar els nostres fills per aquest nou entorn amb tantes incerteses ja és prou complicat, així que els nostres coetanis damnificats tenen poques solucions més enllà d'aspirar a un ajut social. En paral·lel, la ciència avança i l'esperança de vida millora, per la qual cosa haurem de garantir les cobertures socials fins els 110 o 115 anys d'edat. Augmenten les necessitats socials mentre als estats els cau el seu model d'ingressos. És insostenible. El sistema es col·lapsa i entra en crisi. Sembla pessimista, però la Història ens explica que senzillament es tracta del moment previ a una transició. La gent mai ha canviat per gust, sempre ho ha fet per necessitat.

El model està exhaurit. Tornant al simplisme, el fet digital està ordenant el món en tres grans zones: una, dominada per Àsia, amb focus en el producte, i on es produeixen els béns de consum de tot el planeta amb sistemes gairebé esclavistes; una altra, dominada pels Estats Units, amb focus en els serveis, i marcada per un ultraliberalisme radical on tot s'hi val i les normes només serveixen per procurar saltar-se-les; i una tercera zona, fins ara liderada per Europa però que ben aviat dominarà Sudamèrica, que busca la manera de crear un projecte social malgrat les altres dues. El problema d'Europa és que els seus estats estan en fallida, alguns com Espanya amb un deute del cent per cent del seu producte interior brut, i sense capacitat de generar ingressos ja que els ciutadans que encara tenen feina no poden suportar més pressió fiscal, i les empreses que s'ho poden permetre fan el possible per tributar el menys possible el més lluny possible. Com es poden garantir d'aquesta manera ni pensions ni ajuts?

Tot el que hem vist fins ara encara no és ben bé una crisi d'aquelles que marquen un canvi d'etapa a la Història. Ho serà quan la gent s'aixequi indignada i cremi edificis —i això no està passant ni tan sols a Grècia, on va semblar que estaven a punt de fer-ho—. Per tant, *col·lapse* és el que passarà, no pas el que està passant.

Estem generant múltiples bosses d'indignats: el sistema polític genera indignats (no cal posar exemples), la justícia genera indignats (la fiscalia espanyola ha dit que la cúpula directiva del Banco Santander és innocent en el cas de les preferents, i que la

culpa s'ha d'anar a buscar en els empleats), l'economia genera indignats (les targetes *black* i el rescat de Bankia amb diners públics), l'habitatge genera indignats (l'especulació i els desnonaments), l'energia genera indignats (pobresa energètica contraposada als beneficis de les companyies energètiques), etc. I tota aquesta indignació no s'està organitzant al voltant dels mecanismes socials habituals, com els sindicats o els partits polítics, ja que les maneres com fins ara hem organitzat la defensa del bé comú han esdevingut poc fiables.

Caldran noves maneres d'organitzar-se, que naixeran minoritàries i perseguides com ja va passar amb els primers sindicalistes, que varen ser atacats per la seva lluita contra certes polítiques laborals derivades de la industrialització, fins que varen tenir prou massa crítica com per a vertebrar-se en un moviment reivindicatiu que pogués personar-se a la conversa per a la negociació d'un nou contracte social gràcies al qual hem assolit l'actual societat del benestar que estem intentant allargar.

Totes les transicions d'una era cap a una altra són fruit d'un col·lapse que va acompanyat d'una revolta social. Ja tenim entre nosaltres els nous «sindicalistes» que estan intentant començar a gestionar una nova societat basada en la informació, i efectivament estan sent perseguits: Assange, Manning, Snowden, Falciani... tots ells han acceptat sortir del confort i assumir un risc personal en defensa d'una causa comuna que té a veure amb com es manega la informació i com s'ordena avui dia el poder a la societat.

La necessitat, juntament amb la tecnologia disponible, donarà peu a nous models. Ja en veiem alguns indicis, com ara en el treball, on per molts una sola feina ja no és suficient per resoldre les seves necessitats i cada cop més gent es complementa el sou portant gent a dormir a casa, deixant el seu cotxe els caps de setmana, treballant per projectes i esquivant tant com poden el risc de tenir un únic contractador, un únic model d'ingressos. Això ho explica molt bé Tom Malone quan afirma que els nostres pares varen tenir una feina tota la seva vida, que nosaltres n'haurem tingut set de diferents al llarg de la nostra, i que en canvi els nostres fills tindran set feines diferents... a la vegada.

Ara toca diversificar les nostres fonts d'ingressos, de la mateixa manera que toca modificar la nostra manera de consumir. Tractar de gastar menys compartint més: veïns d'escala que comparteixen el seu *Wi-Fi*, bancs del temps, una placa solar al balcó i consumir menys de la xarxa... I tot això és més factible que abans perquè ara hi ha una tecnologia que fa possible que ens coordinem millor i més ràpidament sense passar per cap node central, que compartim la informació directament entre nosaltres sense esperar que cap editor decideixi si es pot publicar o no, que decidim nosaltres mateixos quines seran les nostres xarxes de confiança per a cada tema, i que ens vertebrem segons les normes i requeriments que considerem en cada cas.

Cada societat tria les seves tecnologies. Si els humans haguéssim volgut ser nòmades no hauríem desenvolupat l'agricultura. Estem desenvolupant la tecnologia digital perquè volem augmentar la nostra capacitat relacional, ens volem comunicar de manera síncrona, accedir a tota mena d'informació des de qualsevol lloc i en qualsevol moment, i escalar la nostra capacitat de col·laborar i compartir.

En aquesta conjuntura anem cap a un nou model on el consum, el treball, la propietat, l'autoritat, la identitat, la reputació i fins i tot la llei seran modificats. I no per gust, sinó per necessitat. Perquè necessitem un altre model. Però hi ha molts models possibles i no tenim cap garantia de quin serà el resultat de tot aquest procés.

Les empreses i els governs, *l'ancien régime*, també estan atents a aquesta transició i també intenten proposar-nos els seus models. Les empreses volen tota la nostra informació amb l'excusa d'un millor servei, i els estats la volen amb l'excusa de la nostra seguretat, però ambdós n'estan fent uns usos tan preocupants que ja tots intuïm que hi ha quelcom molt perillós en qualsevol de les dues opcions. Res ens garanteix que el resultat final sigui bo per a tothom i no pas només per a uns pocs, ja que la Història ens diu que hi ha hagut períodes en què el conjunt de la societat ha progressat d'una manera clara, però també ens parla d'altres períodes en què amplis grups de la societat han estat clarament perjudicats.

El fet digital és una transició entre dues etapes de la Història. Els propers trenta o quaranta anys seran molt durs perquè esclatarà tot això que estem comentant: augmentarà l'atur i la precarietat, o, fent servir l'expressió de Josep Maria Esquirol, augmentarà el nombre de persones a la intempèrie. Com també augmentaran els usos i abusos amb la informació: gràcies a les filtracions de Snowden la intel·ligència americana ha reconegut que la majoria de targetes SIM dels telèfons mòbils occidentals (totes les fabricades per Gemalto) estaven *hackejades* de fàbrica pels serveis secrets nord-americans, de la mateixa manera que també han reconegut que tenien intervingut el telèfon mòbil d'Angela Merkel i d'altres dirigents europeus. Tot això tindrà males pràctiques i les haurem de corregir. La correcció no serà amable i segurament prendrà la forma d'una revolta social. Aquesta revolta social, que no serà cordial, vindrà acompanyada d'una crisi estructural perquè el model no és sostenible econòmicament, ja que haurem d'atendre un nombre cada cop més gran de població amb necessitats... Tot això és el que ens ocuparà els propers quaranta anys.

El resultat pot ser un punt evolutiu en la història de la humanitat, però també podria ser un punt involutiu: al llarg dels temps n'hem tingut dels dos tipus. I tot depèn de nosaltres, del que fem amb l'oportunitat digital durant els propers quaranta, cinquanta i seixanta anys. Oportunitat digital i no pas amenaça, ja que el

sistema es col·lapsa perquè està obsolet i no pas perquè ara tinguem telefonia mòbil amb accés a Internet. Gràcies a una tecnologia disruptiva tenim l'oportunitat de tornar a dissenyar el nostre model de societat. Noves maneres de resoldre necessitats. I en aquests escenaris de futur, vull pensar que l'ètica esdevindrà una nova clau de competitivitat: els darrers trenta anys la competitivitat s'ha construït a partir de la tecnologia, però els propers trenta anys els avantatges competitius sostenibles a mig i llarg termini seran abans ètics que tecnològics.

Si un banc fa una nova aplicació mòbil o un nou model de caixer automàtic els seus competidors el poden copiar en molt poc temps; en canvi, poder garantir que no invertiran mai en fons vinculats al tràfic d'armes demana una reenginyeria de processos molt més complexa i difícil d'implementar en un període curt de temps. Fins ara eres competitiu si el teu producte o servei oferia unes condicions d'accés, preu i qualitat raonables. Però cada cop més caldrà que també sigui ètic, i ara ja no n'hi ha prou amb el que diguin les declaracions de Responsabilitat Social Corporativa emeses per la pròpia empresa, sinó que ara qualsevol ciutadà exerceix com a auditor gràcies a la capacitat que tots tenim d'elevat a públic el que descobrim. Companyies elèctriques que diuen ser verdes i que planten arbres, però que la ciutadania denuncia que han malmès centenars d'aqüífers, o companyies alimentàries que diuen fer servir ingredients sans però que les xarxes les denuncien per contribuir a la desforestació de la selva en el seu afany d'obtenir oli de palma a qualsevol lloc. Si ets una empresa que dius coses que no fas, ho sabrem i ho direm.

Aquest nou contracte social el dibuixarem durant els propers setanta o vuitanta anys. El comencem nosaltres i, si tot anés molt ràpid, el completarien els nostres fills. Però, qui dissenya l'espai comú d'aquí a setanta anys? Ja fa temps que els nostres polítics varen abandonar la visió i la ideologia a llarg termini per tal d'esdevenir gestors «curtplacistes» i poder guanyar eleccions a dos o tres anys vista. I també portem molt temps sotmesos al mètode de l'anàlisi sociològica que tracta els grups de població com a mostres estadístiques que permeten explicar com som i com pensem a partir d'enquestes i percentatges, però que mai s'atreveixen a inferir com hauríem de ser o què hauríem de fer. Els que sí estan aportant molta reflexió per a dissenyar el nostre futur comú són els filòsofs, i a casa en tenim molts i bons: Martí Peran i les seves reflexions sobre la fatiga, Josep Maria Esquirol i la seva resistència íntima, Marina Garcés parlant sobre el comú, Adela Cortina aprofundint en l'ètica que ja hem dit que serà clau de competitivitat...

Com a mètode per entendre el futur, la Història ens demana que fem bé les preguntes, i això sempre és el més complicat i valuós. Les males preguntes fan perdre el temps, embruten l'anàlisi i compliquen les conclusions, mentre que les bones preguntes acostumen a sorprendre per la seva senzillesa i el sentit comú, tant del procés de reflexió com dels seus resultats. I les bones preguntes acostumen a ser molt

bàsiques: de què viurem?, a què ens dedicarem?, qui manarà?, estarem bé? Preguntes gairebé sempre relacionades amb el nostre benestar personal i la nostra relació amb els altres i l'entorn. A partir d'aquests bàsics s'arriba ben ràpidament a parlar d'economia, cultura, política o medi ambient, per exemple. O de si cal ser independents, si la Universitat està en crisi, si el sistema de partits està exhaurit o si el model de negoci de les companyies asseguradores està acabat. Certament, la Història és un mètode, una manera de mirar, i serveix tant per mirar només cap enrere com també cap endavant.

Com tants cops ha passat al llarg de la Història, ens trobem de nou al bell mig d'un col·lapse. Un d'aquells moments en què la nostra manera d'organitzar-nos en societat deixa massa gent a la intempèrie, massa gent exposada als abusos, ja no de la natura, com abans, sinó dels mercats i els estats. El col·lapse sempre és el preludi d'un canvi, un canvi no desitjat sinó imposat per la necessitat, i un canvi que no garanteix que la situació futura sigui millor per a tothom. Un bon moment, per tant, per llegir la Història i estar molt atents.

GENÍS ROCA VERARD
(Girona, 1966)

Casat i pare de dos fills de 20 i 18 anys.

Empresari, arqueòleg i professor universitari.

Fundador i president de RocaSalvatella, empresa de consultoria de serveis amb oficines a Barcelona, Madrid i Bogotà que assessora les principals empreses del país en temes estratègics, de desenvolupament de negoci i oportunitats digitals. És membre de la Junta Directiva del RACC, director del postgrau «Transformació digital de les organitzacions» a la Universitat Pompeu Fabra, membre de consells assessors a les universitats de Girona i Mondragón, i membre dels patronats i consells de diferents iniciatives del tercer sector com ara Ship2B, m4social Inclusive Mobile, L'estoc o les Escoles Garbí. És membre del Consell Editorial de Nació Digital i soci de la cooperativa que impulsa el digital de periodisme d'investigació Crític.

Va formar part de l'equip inicial que va impulsar la Universitat Oberta de Catalunya, on hi desenvolupà activitat durant deu anys ocupant diferents càrrecs de responsabilitat i impulsant iniciatives com ara el portal de literatura catalana Lletra o l'espai de ciència, art i tecnologia Artnodes. També ha estat director general d'Infonomia, la xarxa degana d'innovació, i responsable dels serveis informàtics de la Universitat Autònoma de Barcelona.

Llicenciat en Arqueologia, ha desenvolupat activitat científica en el camp del paleolític inferior tant a la Universitat Autònoma de Barcelona com a la Universitat de Girona. MBA per ESADE, en l'actualitat imparteix docència com a professor convidat a més de quinze universitats. És autor i coautor de diferents llibres, tant de temes socials i culturals com empresarials i tecnològics. Manté seccions estables a RAC1 i Catalunya Ràdio i col·labora habitualment a El Periódico, La Vanguardia i Via Empresa. El 2013 i el 2014 va ser seleccionat com una de les vint-i-cinc persones més influents a Internet d'Espanya i la patronal Foment el va nomenar millor conferenciant de l'any.

Aquest llibre es propietat de **Facultat de Lletres Universitat de Girona**